Lausunto
12.3.2026
132/03.01.00/2026

Minna Antila, Mari Sjöström

Eduskunta, Sosiaali- ja terveysvaliokunta
viite: HE 149/2025 vp

HE 149/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi.

Uusi kuntouttava suljettu laitospalvelu

Esityksessä ehdotetaan lastensuojelulain 10 lukuun lisättäväksi uuden kuntouttavan suljetun laitospalvelun (suljettu laitospalvelu) säännökset. Sitä toteutettaisiin lastensuojelun ympärivuorokautisena sijaishuoltona lastensuojelulaitoksessa, johon sijoitettujen lasten liikkumisvapautta ja eräitä muita perusoikeuksia rajoitettaisiin kajoavammin ja pidempiaikaisemmin kuin muussa lastensuojelun sijaishuollossa. Suljettuun laitospalveluun voitaisiin sijoittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi, joka aiheuttaa vakavaa vaaraa omalle tai muiden turvallisuudelle käyttämällä väkivaltaa tai tekemällä muita rikollisia tekoja, jos palvelu arvioidaan välttämättömäksi alaikäisen suojelemiseksi omaa ja/tai muiden turvallisuutta vaarantavalta käyttäytymiseltä.

Esityksen mukaan suljetun laitospalvelun tuottamiseen liittyy vähintään merkittävän julkisen vallan käyttöön liittyviä piirteitä, joten tehtävä annettaisiin lailla julkisen toimijan tehtäväksi, eivätkä yksityiset palveluntuottajat voisi palvelua tuottaa. Esityksessä velvollisuus tuottaa suljettua laitospalvelua kohdentuisi valtion koulukoteihin, joiden yhteydessä toimii myös perusopetuslain mukaista perusopetusta antava koulu. Lisäksi palvelun järjestäjänä ja tuottajana voisi olla Helsingin kaupunki ja hyvinvointialue.

Suljettuun laitospalveluun sijoitettavat lapset ovat oppivelvollisuusikäisiä. Ehdotetun uuden suljetun laitospalvelun sisältöä koskevan 49 b §:n säännöskohtaisten perusteluissa todetaan, että lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen turvattaisiin pääasiassa laitoksessa toteutuvana opetuksena, mutta sitä voitaisiin toteuttaa myös tarvittaessa esimerkiksi etäyhteyksin.

Kuntaliitto toteaa, että kunnan velvollisuudesta järjestää esi- ja perusopetusta säädetään perusopetuslailla. Perusopetuslaki ei mahdollista oppivelvollisuusikäisten perusopetuksen järjestämistä etäopetuksena.

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Opetushallituksen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet tunnistaa etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen järjestämisen tarkoin rajatuissa tilanteissa ja tarkoin edellytyksin koulujen välillä mutta ei esimerkiksi suljettuun laitokseen järjestettynä.

Esityksen taloudellisia vaikutuksia koskevan 4.2.1. kohdan mukaan opetuksen erityisjärjestelyistä suljettua laitospalvelua tuottavassa yksikössä syntyy todennäköisesti lisäkustannuksia, mutta niitä on etukäteen vaikea arvioida, koska siihen vaikuttaisi yksikön koko ja asukasryhmien määrä sekä palveluun sijoitettavien lasten erilaiset tarpeet. Käytännössä se vaihtelee, miten pienissä ryhmissä opetusta olisi kulloinkin järjestettävä ja millaisia erityisjärjestelyjä heidän opetuksensa järjestämiseksi tarvitaan. EHO:ssa opetus on tapahtunut asuinyksikössä pienryhmässä erityisluokan johdolla.

Esityksen 4.2.1.1. kohdan mukaan uuden suljetun laitospalvelun opetuksen kustannuksiin vaikuttaisi se, että opetusta järjestettäessä olisi huomioitava turvallisuusnäkökohdat koulupäivän aikana sekä mahdollisuus pitää eri asuinyksiköihin sijoitetut oppilaat ja opiskelijat tarvittaessa erillään myös opetusta toteutettaessa. Tämä voisi edellyttää hyvinkin pieniä opetusryhmiä ja siten enemmän opettaja- ja muuta henkilöstöresurssia kuin vastaavalle oppilas- ja opiskelijamäärälle muissa olosuhteissa. Esityksessä pidetään todennäköisenä, että opetushenkilöstöä tarvitaan esimerkiksi nykyistä EHO:a enemmän. Esityksessä kerrotaan, että kunnilta saatujen tietojen mukaan eniten kustannuksia aiheuttavien lasten opetus maksaa noin neljä kertaa enemmän kuin vähiten kustannuksia aiheuttavien lasten opetus.

Lastensuojelulain uudistus on kaksivaiheinen. Kuntaliitto katsoo, että uusi kuntouttavan suljetun lastensuojelulaitoksen tehtävä tulee tässä vaiheessa rajata pelkästään valtion koulukotien tehtäväksi ja toimintamallin kehittämiseksi, koska esitykseen sisältyy taloudellisia ja muita kuntien toimintaan kohdistuvia vaikutuksia, joita esityksessä ei ole arvioitu. Suljettuun laitospalveluun sijoitettavien oppivelvollisuusikäisten lapsien liikkumisvapautta ja eräitä muita perusoikeuksia rajoitetaan merkittävämmin ja pitkäaikaisemmin kuin muussa lastensuojelun sijaishuollossa, mikä vaikuttaa myös opetusjärjestelyihin. Koulukotien EHO-yksiköissä opetus toteutetaan jo nyt asuinyksikön yhteydessä.

Kuntaliitto katsoo, että lastensuojelulain toisessa vaiheessa tulee selvittää muut vaihtoehdot sekä mahdolliset kuntien kustannukset. Kuntaliitto katsoo, että jos kuntien on tarjottava opetusta suljetussa laitoksessa, on siihen löydyttävä kustannusten kompensaatiomekanismi, koska erityisluokkaopetus on muita opetusjärjestelyitä kalliimpaa. Myös muut kustannukset tulee selvittää ja arvioida esimerkiksi perusopetuslain edellyttämät avustajapalvelut, ateriat jne. Esityksen mukaan opetuksen

järjestämisestä aiheutuu kustannuksia, joten kustannukset tulee arvioida. Kuntaliitto katsoo, että arvio voidaan laskennallisesti tehdä.

Esityksessä ehdotetaan, että suljetun laitoksen käytettävissä on oltava asiantuntijaryhmä, jossa mukana on myös Valtion kasvatuslaitokseen tai opetuksen järjestämisestä vastuussa olevaan kuntaan palvelusuhteessa oleva opetuksen asiantuntija.

Lastensuojelulakiin ehdotetaan uutta 49 d §:ää, jonka mukaan suljetun laitospalvelun tuottajalla olisi oltava käytettävissään muun säädetyn ohella erityisosaaminen kasvatuksen ja opetuksen alalta lapsen suunnitelmallisen kuntoutumisen toteuttamiseksi. Opetuksen asiantuntijan tulisi olla virkasuhteessa Valtion lastensuojelulaitokseen tai opetuksen järjestämisestä vastuussa olevaan kuntaan.

Lisäksi lastensuojelulakiin ehdotetaan uutta 49 e §:ä, jossa säädettäisiin tarkemmin kuntouttavan suljetun laitospalvelun toimeenpanosta. Pykälän mukaan edellä 49 d §:ssä tarkoitettujen asiantuntijoiden olisi muun muassa tavattava lasta henkilökohtaisesti ja osallistuttava lapsen sijaishuollon suunnitteluun ja toteuttamiseen lapsen tarpeita vastaavalla tavalla. Asiantuntijoiden olisi myös seurattava ja arvioitava lapsen kuntoutumisen edistymistä säännöllisesti yhteistyössä lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnan kanssa. Asiantuntijoiden on arvioitava sijoitukselle annettujen tavoitteiden, moniammatillisen tuen, kuntoutuksen ja sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen ja samalla arvioitava myös lapseen kohdistettujen rajoitusten tarpeellisuutta.

Kuntaliitto vastustaa lastensuojelulakiin ehdotettua kuntien opetushenkilöstön voimavarojen sitomista lastensuojelulain kuntouttavan suljetun laitospalvelun tehtäviin. Jos kunnilta edellytetään opetushenkilöstön voimavarojen kasvattamista ja sitomista muuhun kuin perusopetuslaissa tarkoitettuun, kunnan osoittamaan lähikouluun, tulee esityksen taloudelliset ja muut vaikutukset kuntien toimintaan tarkoin selvittää ja arvioida. Ne pystytään selvittämään ja arvioimaan. Uudet ja laajenevat tehtävät on korvattava kunnille täysimääräisesti.

Koulukotien TUVA-koulutuksen rahoituspohja

Esitys antaa vaikutelman, että valtion ja yksityisten koulukotien rahoituspohja ei turvaa taloudellisia edellytyksiä TUVA-koulutuksen järjestämiseen.

Kuntaliitto toteaa, että perusopetuksessa on ns. kuntaperusteinen järjestelmä. Perusopetuslain mukaisen perusopetuksen järjestäminen on

kuntien lakisääteinen tehtävä. Kunnan perusopetuksen järjestämisvelvollisuus on yleinen ja poikkeukseton, se ulottuu myös lastensuojelulain nojalla sijoitettuihin. Kunnille myönnetään perusopetuksen järjestämiseen asukasperusteisesti kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain mukainen rahoitus. Sen sijaan perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuuskoulutusta ei oppivelvollisuusuudistuksessa säädetty kuntien tai kenenkään muun tahon järjestämisvastuulle. Oikeus perusopetuksen jälkeisen oppivelvollisuuskoulutuksen järjestämiseen perustuu joko lakiin tai OKM:n lupaan.

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) järjestäminen edellyttää OKM:n järjestämislupaa. Luvan myöntämisen edellytyksistä säädetään tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 4 §:ssä. Pykälän 2 momentin mukaan järjestämisluvan myöntämisen edellytyksenä on muun ohella se, että luvanhakijalla on toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen asianmukaiseen järjestämiseen.

Kuntaliitto toteaa, että kunnilla ei ole vastuuta TUVA-koulutuksen järjestämisestä eikä vastuuta valtion ja yksityisten koulukotien TUVA-koulutuksen rahoitusvajeesta näin ollen voi siirtää kunnille.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota, että oppivelvollisella on velvollisuus hakeutua perusopetuksen jälkeen haluamaansa oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Valtion ja yksityisten koulukotien järjestämä tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA) koulutus ei näin ollen ole sinne sijoitetuille ainoa vaihtoehto.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan epäselvyydet ratkaistava

Kuntaliitto kiinnittää huomiota sijoitettujen oppilaiden laillista edustajaa ja maksulliseen toimintaan osallistumisesta perittäviä maksuja koskeviin haasteisiin perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistumisen yhteydessä.

Kunta voi järjestää perusopetuslain 8 a luvun mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa. Jos kunta päättää toimintaa järjestää, tulee sitä tarjota kunnassa toimivien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta 17 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppilaille kunnan päättämässä laajuudessa.

Aamu-ja iltapäivätoimintaan tulee hakeutua kunnan edellyttämällä tavalla. Jos hakijoita on enemmän kuin kunnassa on paikkoja, oppilaita otettaessa sovelletaan yhdenvertaisia valintaperusteita. Oppilaan olosuhteet

esimerkiksi lastensuojelulain mukainen status tai taloudellinen asema ei vaikuta toimintaan ottamiseen, mikä on perusteltua.

Aamu- ja iltapäivätoiminta on lähtökohtaisesti maksullista. Toimintaan osallistuvilta peritään kuukausimaksu, jonka enimmäismäärästä on säädetty laissa. Perusopetuslakiin ei sisälly säännöksiä aamu- ja iltapäivätoiminnan palvelunkäyttäjästä tai siitä, kuka on velvollinen toiminnasta perittävän kuukausimaksun maksamaan. Kuukausimaksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava, jos huoltajan elatusvelvollisuus, toimeentuloedellytykset tai huollolliset näkökohdat huomioon ottaen siihen on syytä. Päätös maksun alentamisesta tai perimättä jättämisestä perustuu oppilaan laillisen edustajan, esimerkiksi huoltajan hakemukseen.

Kunnissa on epätietoisuutta siitä, kenelle lastensuojelulain nojalla sijoitetun oppilaan aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistumisesta perittävä kuukausimaksu voidaan osoittaa. Epätietoisuutta liittyy myös siihen, kuka on toimivaltainen päättämään aamu- ja iltapäivätoimintaan hakeutumisesta ja mahdollisesti hakemaan toiminnasta perittävän maksun alentamista tai perimättä jättämistä.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että lastensuojelulain uudistuksen yhteydessä tilanne selkeytetään. Kuntaliitto pitää tämänhetkistä tilannetta kestämättömänä. Edellä kuvatut epäselvyyttä aiheuttavat tilanteet aiheuttavat kunnille maksutuottojen menetyksiä. Jatkossa tulee olla selkeää, millä taholla on oikeus hakea aamu- ja iltapäivätoiminnasta paikkaa ja millä taholla on vastuu toiminnasta perittävän maksun maksamiseen.

SUOMEN KUNTALIITTO

Susanna Huovinen
varatoimitusjohtaja

Minna Antila
juristi